

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 342.71(478):061.1 EU(043.2)

ZAPOROJAN LIVIA

**PLURALITATEA DE CETĂȚENII ÎN PERSPECTIVA
INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA**

SPECIALITATEA: 552.01 – DREPT CONSTITUȚIONAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Public al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

ZUBCO Valeriu, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **POPA Victor**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
2. **COSTACHI Gheorghe**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Membrii Consiliului Științific Specializat:

1. **ARSENI Alexandru**, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **ȚURCAN Sergiu**, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **GUCEAC Ion**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician
4. **CÂRNAȚ Teodor**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. **COBĂNEANU Serghei**, doctor în drept, profesor universitar

Susținerea va avea loc la 19 aprilie 2019, ora 15:00,

în ședința Consiliului Științific Specializat D 552.01-25

din cadrul Universității de Stat din Moldova (MD 2012, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mateevici nr. 60, bl.4, aula 222).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe paginile web ale ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la: 15 martie 2019

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:

ȚURCAN Sergiu,

doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific:

ZUBCO Valeriu,

doctor în drept, conferențiar universitar

Autor:

ZAPOROJAN Livia

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Cetățenia, ca instituție a dreptului constituțional, pare a fi simplă la prima vedere, dar în realitate, după natura sa juridică și raporturile juridice create, este multiaspectuală și complexă. Cetățenia poate fi națională și europeană, dublă și multiplă, federală și republicană, înnăscută și dobândită ș.a. Aceasta poate fi de onoare, poate fi acordată, conferită, pierdută, retrasă, iar în unele state – cumpărată. Din aceste considerente cetățenia poate fi privită nu doar ca o instituție de stat și de drept, ci și ca o instituție social-culturală și moral-psihologică. Cetățenia este vectorul personalității umane grație faptului că reprezintă și o situație juridică ce rezultă din raporturile juridice care intervin între o persoană fizică și un anumit stat, exprimând apartenența persoanei la statul respectiv. Această situație este caracterizată prin multitudinea de drepturi și obligații reciproce stabilite prin lege.

O realitate mai nouă în raporturile de cetățenie și în raporturile interstatale este pluralitatea de cetățenii, ca parte componentă a acestei instituții. În ultimul timp, pluralitatea de cetățenii a înregistrat o ascensiune dinamică – de la negarea ei vehementă de către state, recunoașterea, cu titlu de excepție, a dublei cetățenii până la recunoașterea egalității în drepturi a cetățenilor, indiferent de numărul de cetățenii deținute. Astfel, în prezent atitudinea față de pluralitatea de cetățenii conturează politica generală a statelor în domeniul cetățeniei. Această atitudine diferă de la un stat la altul, în funcție de particularitățile culturale, etnice, politice, demografice, așezarea geografică, tendințele geopolitice ș.a. Pentru Republica Moldova, o provocare ce determină politica în domeniul pluralității de cetățenii este nu doar influența politicii de est și vest-europene, dar și tendințele societății și ale guvernării privind integrarea europeană.

Actualitatea cercetării instituției pluralității de cetățenii este dictată de realitățile social-politice din lume. Actualitatea temei abordate este marcată atât de incertitudinea, cât și de imprevizibilitatea impactului lărgirii cercului de persoane care dețin mai multe cetățenii asupra suveranității statelor și configurației geopolitice în lume. În acest ultim aspect, sunt concludente așa-zisele „războaie ale cetățeniilor”, precum cele din regiunile Osetia de Sud și Abhazia din Georgia sau din partea stângă a Nistrului din Republica Moldova, duse de Federația Rusă cu scopul dominării asupra acestor teritorii. Nu mai puțin elocvent este exemplul Ucrainei, unde Federația Rusă, ca urmare a numărului mare de cetățeni ucraineni care dețin concomitent și cetățenia rusă, invocă motive tendențioase de interese geopolitice în Crimeea și Donbas. În acest context, este firesc interesul sporit al științei dreptului constituțional față de problematica cetățeniei, precum și interesul pentru realizarea investigațiilor în acest domeniu.

Astăzi, tema cetățeniei este actuală nu numai pentru statul nostru, dar și pentru celelalte state europene care au acceptat vectorul de integrare în Uniunea Europeană. Ținem să menționăm

că pluralitatea de cetățenii este actuală și pentru unele state care sunt deja membre ale Uniunii Europene. În acest sens, sunt elocvente tratativele duse până în prezent la cel mai înalt nivel între România și Spania cu privire la dreptul românilor care dobândesc cetățenia Spaniei de a-și păstra și cetățenia originară.

Valorificarea tradiției și experienței europene în ceea ce privește gestionarea și promovarea drepturilor persoanelor care aspiră la dobândirea cetățeniei altor state explică actualitatea și oportunitatea temei investigate. Legislația Republicii Moldova în domeniul cetățeniei a fost elaborată ținându-se cont de tratatele internaționale, adoptându-se o politică constructivă și tolerantă atât față de propriii cetățeni, cât și față de cetățenii străini și apatrizi.

Actualitatea temei abordate apare într-o lumină pregnantă în contextul modificărilor operate în 2012 – cu privire la statutul apatrizilor în Republica Moldova, în mai 2014 – prin excluderea obligativității renunțării la altă cetățenie, în 2016 – cu privire la posibilitatea dobândirii cetățeniei în baza investițiilor efectuate în economia Republicii Moldova, din 21.12.2017 și 31.05.2018, care au intrat în vigoare la 19.04.2018 și, respectiv, la 10.10.2018. Aceste amendamente au condus la liberalizarea cetățeniei, oferind persoanelor care au dobândit cetățenia Republicii Moldova prin naturalizare, investiții sau în interesele republicii posibilitatea de a deține pluralitatea de cetățenii, ca un statut incontestabil.

În contextul actualității temei investigate, este necesar de a menționa și importanța fenomenului pluralității de cetățenii pentru doctrinarii naționali, pentru știința dreptului, în general, și a dreptului constituțional, în special. Până în prezent au fost efectuate doar cercetări sporadice asupra acestui fenomen sub aspectul dreptului constituțional și al dreptului internațional privat prin prisma dreptului diplomatic. Se impune cercetarea cât mai amplă a pluralității de cetățenii pentru a putea prognoza cât mai exact evoluția acestei instituții și adoptarea de către autoritățile competente a cadrului normativ necesar.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Cercetând subiectul abordat în prezenta teză, am constatat că la etapa actuală de dezvoltare la nivel național nu există suficiente studii consacrate instituției pluralității de cetățenii, mai mult ca atât, nu există nici o lucrare consacrată exclusiv pluripatriidiei. În această ordine de idei, ne permitem să afirmăm că, în prezent, aspectele și conceptele cercetate în prezenta teză de doctor sunt insuficient cercetate atât de mediul academic național, cât și de cel din străinătate, în condițiile în care fenomenul pluralității de cetățenii câștigă tot mai mult teren în regimurile constituționale contemporane, ceea ce, indiscutabil, solicită implicarea directă a statului în soluționarea acestor probleme. Această situație a și determinat elaborarea prezentului studiu, care și-a propus ca obiectiv dezvăluirea esenței conceptelor de „cetățenie”, „pluralitate de cetățenii”,

„pluripatridie” și elucidarea cauzelor și condițiilor care au provocat extinderea fenomenului dobândirii de către persoane a mai multe cetățenii. Este evident că acest subiect prezintă interes nu doar din punctul de vedere al actualității sale, dar și pentru că pune în operă schimbările survenite la nivel internațional, în special european, în contextul procesului declarat de Republica Moldova de aderare la Uniunea Europeană. Aceste tendințe europene pot fi transpuse la nivel național inclusiv prin contribuția savanților, care au menirea de a efectua studii și cercetări pe domenii concrete de dezvoltare.

În contextul științei dreptului constituțional, doctrinari autohtoni notorii precum V.Popa, I.Guceac, Gh.Costachi, A.Arseni, M.Cușmir, T.Cârnaț, S.Țurcan, S.Cobăneanu, V.Zubco, A.Smochină, D.Cucoș, V.Catană, L.Suholitco ș.a. au analizat noțiunea și aspectele cetățeniei și, tangențial, au investigat problema pluralității de cetățenii. În prim plan, evident, au fost puse tematici legate de statutul de cetățean.

Scopul și obiectivele tezei. Analiza multidimensională a instituției pluralității de cetățenii prin prisma cadrului normativ național și internațional în perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană reprezintă scopul care urmează a fi atins prin realizarea următoarelor obiective:

- elucidarea gradului de cercetare a instituției pluralității de cetățenii în literatura de specialitate națională și internațională;
- definirea și determinarea trăsăturilor specifice ale pluralității de cetățenii prin prisma noțiunii de cetățenie;
- analiza trăsăturilor specifice ale statutului juridic al persoanei care deține multiple cetățenii;
- cercetarea circumstanțelor dobândirii mai multor cetățenii;
- investigarea reglementării instituției pluralității de cetățenii în dreptul constituțional comparat;
- analiza modului de acordare a cetățeniei în interesele Republicii Moldova;
- stabilirea impactului pluralității de cetățenii asupra suveranității și politicii statelor;
- identificarea și analiza instituției cetățeniei Uniunii Europene;
- determinarea statutului juridic al persoanelor care posedă multiple cetățenii în cadrul Uniunii Europene;
- analiza relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în domeniul cetățeniei.

Metodologia cercetării științifice. Pentru metodologia lucrării este relevantă necesitatea interdisciplinarității cu utilizarea diverselor metode, care includ nu numai tehnici și procedee de

cercetare, dar și principii, postulate, ce pot conduce spre cunoașterea științifică a temei investigate. Concomitent, trebuie de avut în vedere și relevanța a diferiți factori ce pot influența obiectul cunoașterii științifice, care prin excelență prezintă un interes practic.

Circumstanțele nominalizate au generat necesitatea utilizării în cadrul investigației științifice nu numai a operelor savanților juriști, dar și a autorilor politologi, sociologi, filozofi, fiind îmbinate metodele științifice generale de cercetare cu metodele particulare și specifice.

Pentru analiza multiaspectuală a temei au fost utilizate un șir de metode, cum ar fi:

- metoda logică, care include operațiuni de analiză, sinteză, inducție, deducție, generalizare, abstractizare, utilizate pentru investigarea a tuturor aspectelor temei abordate, a naturii juridice a cetățeniei și pluralității de cetățenii, a trăsăturilor și calităților pluralității de cetățenii în contextul tendințelor Republicii Moldova de integrare europeană;

- metoda istorică, datorită căreia am efectuat o retrospectivă în timp asupra abordărilor naționale și internaționale referitoare la esența cetățeniei și a pluralității de cetățenii;

- metoda comparativă, grație căreia am reușit să efectuăm o analiză comparativă a conceptelor doctrinare și a prevederilor normative de drept referitoare la pluralitatea de cetățenii din cadrul diferitelor state;

- metoda sistematic-structurală, prin intermediul căreia am tratat pluralitatea de cetățenii în dimensiunea sa ca parte componentă a statului;

- metoda funcțională ne-a permis să elucidăm eficiența instituționalizării și reglementării mai detaliate a statutului persoanei ce deține pluralitate de cetățenii;

- metoda prospectivă (de prognoză), cu ajutorul căreia am constatat impactul pe care-l pot avea asupra instituției cetățeniei unele prevederi normative de drept din Republica Moldova privind pluralitatea de cetățenii.

Aplicarea acestor metode ne-a permis să efectuăm un studiu multiaspectual al problemelor legate de natura juridică a pluralității de cetățenii la etapa contemporană.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că prezenta lucrare este consacrată studierii ample a conținutului pluralității de cetățenii, a lacunelor existente în cadrul normativ național ce țin de această instituție, fiind oferite îmbunătățiri și propuneri de lege-ferenda în acest sens, și fiind propusă o definiție proprie a conceptului. Așadar, caracterul inedit și original al investigației constă în următoarele rezultate științifice:

- s-a efectuat o cercetare multidimensională a problematicii pluralității de cetățenii, oferindu-se definiția instituției cetățeniei și pluralității de cetățenii;
- s-a reliefat, analizat și structurat potrivit cadrului juridic relațiile dintre Republica Moldova și persoanele care dețin multiple cetățenii;

- s-a dezvăluit natura juridică și au fost elucidate diferite aspecte ale instituției juridice a pluralității de cetățenii, etapele dezvoltării sale, evaluarea schimbărilor din noua legislație privind cetățenia din Republica Moldova, evidențiindu-se atât aspectele pozitive, cât și aspectele negative ale cetățeniei multiple;
- au fost identificate și studiate reglementările normative ale Republicii Moldova cu privire la cetățenie și pluralitatea de cetățenii în vederea elucidării etapelor de dezvoltare a legislației în domeniu;
- au enunțate trăsăturile definiției ale statutului juridic al persoanelor ce dețin pluralitate de cetățenii;
- s-a identificat termenul juridic prin care să fie nominalizate persoanele ce dețin pluralitate de cetățenii – pluripatrid;
- au fost identificate și evidențiate lacunele și necesitățile juridice ale Republicii Moldova, fiind propuse anumite recomandări de valoare în vederea ajustării la standardele europene a legislației privind cetățenia.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în determinarea și argumentarea naturii juridice a pluralității de cetățenii și a particularităților acesteia la etapa contemporană prin depistarea deficiențelor în cadrul legislativ al Republicii Moldova, fapt care a condus la identificarea unei noi direcții de cercetare științifică în domeniul cetățeniei – a pluralității de cetățenii, în vederea aplicării modificărilor și completărilor ulterioare din legislația națională din perspectiva integrării europene a Republicii Moldova.

Semnificația teoretică. Valoarea teoretică a tezei constă în studierea, prin prisma dreptului constituțional, a fenomenului pluralității de cetățenii, a esenței și caracteristicilor sale, astfel contribuind la dezvoltarea unor compartimente din dreptul constituțional precum „pluralitatea de cetățenii” și „cetățenia europeană”.

Valoarea aplicativă a lucrării se exprimă în posibilitatea folosirii ideilor științifice și a concluziilor formulate la perfecționarea legislației în domeniu, în procesul studiilor la facultățile de drept în cadrul cursului de drept constituțional și al cursurilor speciale. Aceasta este necesar în scopul menținerii unui echilibru judicios între schimbare și tradiție, dat fiind faptul că dificultățile ce apar în soluționarea unor probleme practice nu pot fi depășite fără o conceptualizare teoretică.

Astfel, ideile și concluziile din conținutul tezei pot fi utilizate:

- în plan doctrinar-teoretic – ca material pentru o cercetare ulterioară mai aprofundată a cetățeniei și pluralității de cetățenii, precum și în procesul de analiză a procedurilor diferite, legate de problematica cetățeniei;

- în plan normativ-legislativ – în activitatea de legiferare în procesul de elaborare și perfecționare a legislației care reglementează mecanismul procedurilor din domeniul cetățeniei, la general, și a pluralității de cetățenii, în special;
- în plan practic – ca material de interpretare și orientare a aplicării legislației ce vizează cetățenia și pluralitatea de cetățenii;
- în procesul didactic universitar – ca sursă de reper în dreptul constituțional, precum și pentru un eventual curs referitor la domeniul statutului juridic al persoanei, pe care-l considerăm util pentru studiile de masterat și necesar de a fi introdus la Facultatea de Drept.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere

1. A fost înaintată spre susținere și definire instituția pluralității de cetățenii, care, chiar dacă are la origine instituția cetățeniei, presupune un cumul de cetățenii deținute de o persoană, care modifică statutul său, acesta devenind pluripatrid, cu drepturi și îndatoriri corelative față de mai multe state.

2. A fost stabilită necesitatea analizei statutului juridic al persoanei cu pluralitate de cetățenii, a modului de determinare a volumului de drepturi și îndatoriri al căror titular este pluripatridul, în diferite ipostaze de cetățenii pe care le deține.

3. S-a stabilit necesitatea studierii instituției juridice a cetățeniei Uniunii Europene prin delimitarea acesteia de conceptul social al cetățeniei europene.

4. Au fost preconizate spre a fi stabilite premisele relațiilor Republicii Moldova în domeniul cetățeniei și al pluralității de cetățenii cu Uniunea Europeană, în contextul integrării europene.

Implementarea rezultatelor științifice. Principalele opinii științifice, rezultate și concluzii ale tezei sunt reflectate în mai multe publicații și au fost prezentate la conferințe științifice la diferite niveluri. Procedurile de cercetare au fost introduse în activitățile didactice și de studiu ale Universității de Stat din Moldova. Concluziile obținute în urma cercetărilor au fost aplicate de către departamentele din cadrul aceleiași universități în procesul de studiu și diverse activități, argumentându-se și necesitatea de a fi propuse pentru apreciere organelor puterii publice din Republica Moldova în activitatea lor referitoare la problematica cetățeniei.

Aprobarea rezultatelor științifice. La tema tezei au fost publicate 10 articole științifice (cu un volum de 5,34 c.a.) în reviste de specialitate din țară și de peste hotare și prezentate comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale (a se vedea lista lucrărilor științifice). Rezultatele cercetării au fost utilizate în predarea cursurilor: Drept constituțional, Procesul decizional în administrația publică, în cadrul USM și al altor universități. Prezenta lucrare a fost

elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova, unde a fost analizată și prezentată spre susținere conform procedurilor reglementate. Teza a fost discutată și recomandată pentru susținere de Departamentul „Drept Public” al Universității de Stat din Moldova și de Seminarul Științific de Profil Interuniversitar.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor este structurată în funcție de problema științifică investigată, de scopul și obiectivele de cercetare prestabilite, fiind alcătuită din adnotare în trei limbi, lista abrevierilor, introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 287 titluri, 162 pagini text de bază, declarație privind asumarea răspunderii și curriculum vitae.

Cuvintele-cheie: cetățenie, pluralitate de cetățenii, pluripatrid, dobândirea cetățeniei, titular al drepturilor și libertăților fundamentale, statutul juridic al persoanei cu pluralitate de cetățenii, cetățenia Uniunii Europene.

CONȚINUTUL TEZEI

Prezenta lucrare de doctorat este condiționată de scopul și sarcinile cercetării. Introducerea studiului doctoral constituie argumentarea științifică a temei propuse spre cercetare și cuprinde următoarele compartimente: actualitatea și importanța temei investigate, descrierea situației în domeniul de cercetare, scopul și obiectivele tezei, metodologia cercetării științifice, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei, respectiv modalitatea de aprobare a rezultatelor cercetării.

Capitolul 1 cu denumirea *Analiza cercetărilor științifice efectuate în domeniul cetățeniei și pluralității de cetățenii* conține un studiu introductiv al materialelor științifice ale autorilor autohtoni și de peste hotare din domeniu, precum și o prezentare în aspect evolutiv a legislației din domeniu. În acest capitol sunt sintetizate și nominalizate, studii științifice și cercetători științifici atât din Republica Moldova, cât și de peste hotare, care au abordat această tematică. Sunt analizate și evidențiate argumentele și contradicțiile care apar între cercetătorii științifici în privința problematicii abordate, ceea ce denotă faptul că tematica tezei este discutată pe larg în cercurile științifice. Capitolul este format din patru paragrafe.

Primul paragraf reprezintă rezultatele cercetărilor din Republica Moldova legate de manifestările incipiente ale reglementării juridice, de la cetățenia unică la pluralitatea de cetățenii, trăsăturile definitorii ale statutului persoanei ce deține pluralitatea de cetățenii. În contextul științei dreptului constituțional, doctrinari din Republica Moldova, precum: V.Popa [28], I.Guceac [20], Gh.Costachi [11, 12, 13], A.Arseni [1, 2, 3], T.Cârnaț [7, 8], S.Țurcan [31], S.Cobăneanu, V.Zubco [45], D.Cucoș [14], L.Suholitco [3] ș.a., au analizat noțiunea și aspectele cetățeniei și, tangențial,

problema pluralității de cetățenii. În special, au fost analizate tematici legate de statutul de cetățean. O cercetare vastă în domeniul pluralității de cetățenii a efectuat prin teza de doctor autorul Gh.Ciocârlan [9, 10]. Un aport considerabil la cercetarea problemelor pluralității de cetățenii aparține autorului V.Catană [6].

Cel de-al doilea paragraf relevă instituția cetățeniei și a pluralității de cetățenii în doctrina altor state, inclusiv din România, Federația Rusă, Franța, Marea Britanie, Germania, Turcia, Olanda ș.a. Un aport deosebit revine autorilor americani, francezi și germani, care au tratat și au cercetat problema dată multilateral. Din această categorie de cercetători am selectat opiniile unor autori cu renume mondial în domeniul dreptului constituțional și în domeniul cetățeniei, precum: Muraru I. [27], Deleanu I. [17], Tănăsescu E.S. [30], Ionescu C.[23], Selejan-Guțan B. [29], Bârzea C. [5], Militaru I. [26], Vieru E. [32], Voicu M.[33], Vrabie G.[34], Dragomir E. [15], Fuerea A. [18], Gonod Pascale [19], Barbalet J.M. [4], Habermas J.[22], Gunsteren H. [21], Marshall T. H. [25], Kymlicka Will [24], Ziemske B. [46], B. Cicerin [56], A.Sinkevici [52], A.Kovler [50], A.Belov [49], S.Avakian [47], L.Voevodin [48], O.Scacun [53], Circhin V. [54, 55] ș.a. Instituția pluralității de cetățenii a devenit obiect de cercetare pentru doctrinari din momentul în care în unele state și pe plan internațional au apărut primii cetățeni care au dobândit, pe lângă cetățenia statului ai cărui resortisanți erau, și cetățenia altor state.

Următorul paragraf formulează direcțiile principale ale cercetării, scopul și obiectivele tezei. Astfel, analizând situația în domeniul pluralității de cetățenii, în scopul identificării problemelor de cercetare, constatăm că fenomenul dat face obiectul de studiu al dreptului constituțional, al teoriei generale a dreptului, al politologiei și al dreptului internațional public. Acest fapt determină tratarea diferită a cetățeniei și pluralității de cetățenii prin abordări conceptuale neunivoce, ce rezultă din studierea practicii sociale variate în diferite state ale lumii, unde există fenomenul multiplei cetățenii. De aceea, se impune stringent studierea pluralității de cetățenii ca un concept aparte și integrat.

Direcțiile principale de cercetare, reieșind din actualitatea temei tezei de doctorat, constituie analiza pluralității de cetățenii din Republica Moldova prin prisma eventualei integrări europene, optimizarea acestei instituții prin luarea în considerare a tendințelor constituționalismului contemporan, evaluarea diferitelor doctrine și teorii, precum și analiza aplicării acestei instituții în practică.

Pornind de la direcțiile principale identificate, formulăm scopul lucrării, care constă în analiza multidimensională a instituției pluralității de cetățenii prin prisma cadrului normativ național și internațional în perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Realizând o trecere în revistă a gradului de cercetare a problematicii cetățeniei și a pluralității de cetățenii în literatura de specialitate din Republica Moldova și a cercetătorilor din alte state, am evidențiat următoarele concluzii:

1. În arealul științific al Republicii Moldova sunt analizate insuficient regimul juridic al pluralității de cetățenii, statutul persoanelor care posedă mai multe cetățenii, cauzele dobândirii mai multor cetățenii, consecințele dobândirii pluralității de cetățenii, inclusiv momentele cruciale, precum sunt situațiile când pluralitatea de cetățenii poate genera probleme sub aspectul loialității persoanelor în cazul conflictelor dintre state și probleme umanitare, ce duc la conflicte interstatale, motivate prin necesitatea protecției persoanelor care fac parte din categoria dată. Dificultatea investigării regimului juridic al pluralității de cetățenii are drept impact gradul insuficient de cercetare a pluralității de cetățenii ca fenomen. Actualmente, se atestă lipsa operaționalizării științifice a conceptului de „persoană cu multiple cetățenii”, iar fenomenul dobândirii multiplei cetățenii nu a devenit obiect al cercetărilor empirice din Republica Moldova.

2. Studiul cercetărilor științifice în domeniul cetățeniei și al pluralității de cetățenii efectuate în Republica Moldova și în alte state ne-a permis să stabilim că în cadrul prezentei teze este necesar de a realiza așa obiective importante precum: determinarea particularităților și trăsăturilor specifice ale noțiunii cetățeniei și pluralității de cetățenii, prin delimitarea unor aspecte particulare și definirea acestor noțiuni. De asemenea, este necesar de a studia și analiza modurile de dobândire a pluralității de cetățenii. Ca obiectiv important, am dedus necesitatea cercetării și analizei relațiilor dintre Republica Moldova și cetățenii săi care mai dețin o cetățenie străină, drepturile și obligațiile acestei categorii de cetățeni, stabilirea interdependenței dintre drepturile și obligațiile lor, precum și identificarea situațiilor ce provoacă pluralitatea de cetățenii în Republica Moldova. Nu în ultimul rând, este necesar de a analiza cadrul legislativ și instituțional în problemele pluralității de cetățenii în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

3. Având în vedere că problema pluralității de cetățenii și statutului persoanelor care dețin mai multe cetățenii este insuficient cercetată în știința din Republica Moldova, sunt necesare noi investigații științifice, într-o arie mai extinsă, ceea ce ne-am propus în prezenta lucrare, însă o singură lucrare de doctorat nu permite analiza fenomenelor menționate sub toate aspectele. Considerăm că realizarea acestei lucrări va impulsiona noi cercetări științifice și elaborarea unor noi teze de doctorat în domeniul pluralității de cetățenii, precum și investigații postdoctorale.

4. Statutul persoanelor care dețin multiple cetățenii s-a bucurat de o anumită atenție din partea cercetătorilor străini, fiecare din ei contribuind, într-o anumită măsură, la clarificarea

științifică a diferitelor aspecte ale acestui statut prin prisma dreptului internațional public și privat, dar mai puțin prin prisma dreptului constituțional.

5. Direcțiile principale de cercetare, scopul și obiectivele tezei, expuse în prezentul capitol, trebuie să rezulte din analiza multidimensională a instituției pluralității de cetățenii prin prisma cadrului normativ național și internațional în perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Capitolul 2, intitulat *Cadrul conceptual și juridic privind cetățenia și pluralitatea de cetățenii în Republica Moldova*, este format din șase paragrafe. În acest capitol sunt cercetate în detaliu conceptul, natura juridică, evoluția, definirea și unele particularități teoretico-practice și normative ale instituției cetățeniei și pluralității de cetățenii.

Primul paragraf, intitulat *Reflecții asupra conceptelor cetățeniei și pluralității de cetățenii în ascensiunea sa conceptuală și normativă*, apreciază conceptele de cetățenie și pluralitate de cetățenii, fiind oferită o definiție proprie pentru acești termeni. De asemenea, acest compartiment descrie evoluția conceptelor de cetățenie și de pluralitate de cetățenii în Republica Moldova, identificând tratatele internaționale cu referire la pluralitatea de cetățenii și statutul țării noastre în raport cu aceste tratate.

Cel de-al doilea paragraf – *Dezvoltarea reglementărilor juridice: de la cetățenie la pluralitatea de cetățenii în Republica Moldova* – descrie, de fapt, etapele dezvoltării instituției pluralității de cetățenii în Republica Moldova. Aceste etape au fost similare celor ce au avut loc pe plan internațional, cu particularitățile sale datorate evoluției social-politice a sistemului de drept de după dobândirea independenței de către statul nostru până în prezent. Astfel, evoluția pluralității de cetățenii, ca instituție a dreptului constituțional, am divizat-o în trei etape, începând de la perioada aflării actualului teritoriu al Republicii Moldova sub jurisdicția României și terminând cu etapa actuală, de după formarea propriu-zisă a statului nostru prin adoptarea Declarației de independență.

Paragraful trei – *Trăsăturile definerii ale statutului juridic al persoanei care deține multiple cetățenii* – enunță elementele caracteristice ale unui statut juridic, în special, al persoanelor care fac parte din categoria celor ce dețin mai multe cetățenii, respectiv descriind drepturile și obligațiile acestora. În baza statutului juridic al pluripatrizilor, s-a constatat că diferite state tratează această instituție în mod diferit, iar după criteriul gradului de toleranță față de pluralitatea de cetățenii, statele pot fi împărțite în patru categorii.

Penultimul, al patrulea paragraf, denumit *Pluralitatea de cetățenii în serviciul public al Republicii Moldova*, demonstrează că una din cele mai des invocate probleme apărute după

dobândirea de către cetățenii statului a mai multor cetățenii este dreptul pluripatrizilor de a avea acces la funcțiile publice. Problema în cauză a avut în Republica Moldova o evoluție specifică, în raport cu alte state, fapt care s-a soldat cu condamnarea statului nostru la CtEDO, în cauza Tănase și Chirtoacă contra Moldovei, pentru interdicția impusă deputaților de a fi pluripatrizi. Am considerat că Republica Moldova, până în prezent, nu a găsit cadrul legal adecvat care să reglementeze această instituție corect, fără a prejudicia drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor noștri, dar și interesele statului nostru și securitatea națională.

Ultimul, al cincilea paragraf, denumit *Particularitățile dobândirii cetățeniei în interesele Republicii Moldova*, reflectă particularitățile modalității de dobândire a cetățeniei Republicii Moldova în interesele republicii. În acest paragraf am ajuns la concluzia că cetățenia în interesele republicii reprezintă o veritabilă cetățenie de onoare. Analizând diferite forme locale, la nivel de stat și în dreptul comparat, am efectuat o clasificare a cetățeniei de onoare și am propus o definiție a cetățeniei de onoare.

Capitolul se încheie prin formularea celor mai importante și esențiale concluzii și idei care reies din conținutul acestuia:

1. Cetățenia este o instituție a dreptului public prin care se delimitează titularii plenitudinii drepturilor și obligațiilor publice de celelalte persoane fizice și nu poate degenera într-un raport juridic privat, de tipul celui sinalagmatic, pentru că persoana nu dispune de capacitatea de a negocia volumul drepturilor și obligațiilor la care poate pretinde după conferirea titlului de cetățean. Astfel, vom defini *cetățenia ca instituție a dreptului public, ce stabilește poziția juridică și calitatea persoanei fizice în relațiile sociale mutuale cu societatea și statul, reglementând raporturile juridice, sociale, politice, economice și culturale, nelimitate în timp și spațiu asupra persoanelor care dețin această poziție, în baza cărora ei devin titularii tuturor drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale.*

2. Vom defini instituția *pluralității de cetățenii prin poziția juridică a persoanei fizice în raporturile mutuale cu statul, permisă prin lege, ce exprimă capacitatea de a deține în același timp calitatea de cetățean a două sau mai multe state, fiind titularul drepturilor și îndatoririlor tuturor statelor a căror cetățenie o deține, exercitându-le plenar doar în statul pe teritoriul căruia își are domiciliul.*

3. Se impune necesitatea instituirii unui termen nou în literatura juridică – termenul de „**pluripatrîd**”, pentru a nominaliza separat, mai simplu și mai concis persoanele ce dețin două sau mai multe cetățenii.

4. Am ajuns la concluzia că este necesară aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Haga din 12 aprilie 1930 cu privire la anumite chestiuni referitoare la conflictele de legi în

materia cetățeniei pentru a proteja drepturile cetățenilor în raport cu statele care sunt parte la această convenție, dar nu sunt membre ale Consiliului Europei și nu au obligații ce rezultă din Convenția europeană cu privire la cetățenie.

5. Propunem revizuirea Constituției Republicii Moldova prin completarea articolului 18 cu un nou alineat (3): „Cetățenii Republicii Moldova care dețin cetățenia unui alt stat, dacă domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, au aceleași drepturi și îndatoriri ca și ceilalți cetățeni ai Republicii Moldova.”

6. Propunem o altă redacție a articolului 24 din Legea cetățeniei, prin care acest articol să fie redenumit, fiind exclus alineatul (1), iar posibilitatea dobândirii cetățeniei „în interesele republicii” să fie reglementată separat, într-un alt articol, sub forma cetățeniei de onoare. Astfel, în prezentul capitol s-a propus ca articolul 24 să aibă un alt conținut, care a fost expus în analiza dată la această problemă și în recomandări.

7. După gradul de toleranță față de pluralitatea de cetățenii, statele pot fi împărțite în câteva categorii. Din prima categorie fac parte statele indiferente față de interesul cetățenilor de a fi și cetățeni ai altor state. Din această categorie fac parte Belgia, Canada, ai căror cetățeni nu întâmpină obstacole în exercitarea drepturilor în cazul în care dețin și cetățenia altor state. A doua categorie de state sunt statele care, de principiu, acceptă pluralitatea de cetățenii, acordă cetățenia lor cetățenilor altor state, dar nu permit ca persoanele pluripatride să acceadă la unele funcții publice, cum este cazul României și al Republicii Moldova. A treia categorie de state sunt cele ce țin o evidență strictă a tuturor cetățenilor ce dețin alte cetățenii, mai mult ca atât, îi sancționează pe acei care nu declară că au dobândit o altă cetățenie, de exemplu Federația Rusă. Din a patra categorie de state fac parte statele totalitare, precum Coreea de Nord, și statele religioase, precum Iranul, în care este categoric interzisă deținerea cetățeniei unui alt stat.

8. Pluripatrizii posedă un statut juridic special, care are următoarele trăsături definitorii:

- a) dreptul persoanei la pluripatrie;
- b) caracterul personal al pluripatriei;
- c) caracterul de excepție al restrângerilor impuse de stat pentru pluripatrizi;
- d) recunoașterea pentru pluripatrid numai a unei singure cetățenii pe teritoriul statului a cărui cetățenie o deține.

9. Dobândirea cetățeniei Republicii Moldova în interesele republicii este o varietate a dobândirii pluralității de cetățenii și reprezintă o veritabilă cetățenie de onoare, fiind necesar de a completa Legea cetățeniei Republicii Moldova cu articolul 24/1 cu un conținut care a fost expus în acest capitol la analiza dată cu privire la această problemă.

10. Am definit *cetățenia de onoare ca o cetățenie simbolică, limitată sau deplină, distinctivă, acordată în semn de recunoștință unei persoane, a cărei activitate sau servicii remarcabile aduse societății au contribuit în mod deosebit la dezvoltarea morală, spirituală, culturală, sportivă, patriotică sau materială a societății.*

11. Cetățenia de onoare se clasifică, după criteriul nivelului autorității ce o acordă, în *națională și locală*, iar după statutul dobândit de persoană, aceasta poate fi *simbolică, limitată și deplină*.

Capitolul 3 cu genericul *Bazele teoretice și practice internaționale ale instituției pluralității de cetățenii* este împărțit, la rândul său, în patru paragrafe. Acest capitol este dedicat aspectelor modului de reglementare, dar și particularităților sociale și politice ale pluralității de cetățenii în cadrul sistemelor de drept comparat și al dreptului internațional.

În primul paragraf, intitulat *Analiza circumstanțelor dobândirii mai multor cetățenii*, se analizează circumstanțele dobândirii mai multor cetățenii de către cetățenii diferitelor state, în cadrul dreptului comparat, de la originea instituției pluralității de cetățenii până în prezent. Cercetarea demonstrează cu certitudine că dobândirea pluralității de cetățenii poate rezulta din orice mod de dobândire a cetățeniei cunoscute în dreptul constituțional, acest fapt fiind dependent de reglementarea concretă a fiecărui mod de dobândire a cetățeniei.

Al doilea paragraf, cu titlul *Reglementarea instituției pluralității de cetățenii în dreptul constituțional comparat*, cercetează modul de reglementare a instituției pluralității de cetățenii în diferite sisteme de drept. Prevederile legale referitoare la pluralitatea de cetățenii diferă semnificativ de la un stat la altul după amploare, după modul de denumire a pluralității de cetățenii. Or, în unele state se face deosebire dintre dubla cetățenie și a doua cetățenie. Astfel, Rusia distinge între persoanele care, dețin legal cetățenia altui stat cu care a fost încheiat un acord bilateral de dublă cetățenie și persoanele cu a doua cetățenie, ilegală, a statului cu care Rusia nu a încheiat un asemenea acord.

Paragraful trei, intitulat *Tendențele și impactul multiplei cetățenii asupra suveranității și politicii statelor*, examinează detaliat evoluția cetățeniei – de la statutul de „membru al cetății” la cel de „cetățean al universului”. În acest capitol se evidențiază că pluralitatea de cetățenii, ca instituție juridică, apărută în timpuri mai vechi, când persoanele dobândeau o a doua cetățenie clandestin, fără ca statul să cunoască acest fapt, relativ recent a devenit o instituție cu statut plener de drept constituțional la confluența acestuia cu dreptul internațional public. În plan social, în ultimele decenii pluralitatea de cetățenii a evoluat de la o instituție cu un statut indezirabil, referindu-se la persoanele mai puțin loiale statului, care, cu riscul de a fi sancționate, au dobândit cetățenia altor state, până la o instituție acceptată ca ceva firesc de membrii societății.

În final, cercetarea bazelor teoretice și practice internaționale ale instituției pluralității de cetățenii ne-a permis să finalizăm capitolul trei al prezentei lucrări cu următoarele concluzii:

1. Cetățenia multiplă poate fi dobândită de către persoană în diferite circumstanțe, care se grupează în jurul unor moduri concrete de dobândire a cetățeniei simple. Având în vedere că pluralitatea de cetățenii, în aspectul protecției persoanelor care au dobândit-o, ține și de domeniul dreptului internațional, vom susține opinia potrivit căreia modurile de dobândire a cetățeniei, prin prisma dreptului internațional, pot fi divizate în două categorii mari: prin naștere – cetățenia originară, și derivată – la cerere și în cazul succesiunii de state.

2. Modalitățile de dobândire a mai multor cetățenii sunt cunoscute nu numai în dreptul național, dar și în dreptul comparat. Au fost identificate circumstanțele și modalitățile de dobândire a mai multor cetățenii: domiciliul, căsătoria, adopția, recunoașterea copilului din afara căsătoriei, acordarea cetățeniei la cerere, relația de fidelitate sau loialitate față de un stat terț, acordarea cetățeniei de onoare, schimbarea statutului juridic al unor teritorii, redobândirea cetățeniei, regula specială a statului Vatican, apartenența la o cultură sau la un anumit popor.

3. Majoritatea statelor, inclusiv cele care permit pluralitatea de cetățenii, nu recunosc prin lege pe plan național altă cetățenie ele tratându-și cetățenii exclusiv ca cetățenii lor, iar cealaltă cetățenie e considerată lipsită de relevanță. Tendințele dezvoltării pluralității de cetățenii însă sunt de altă natură. Astfel, statele Uniunii Europene, în cazul aplicării unor restrângeri față de cetățenii lor care dețin altă cetățenie, sunt obligate să informeze despre aceasta și alte state a căror cetățenie aceștia o dețin. Dreptul statelor de a se comporta astfel este protejat de legea națională. Ca urmare, în mai multe state pluralitatea de cetățenii creează beneficii pluripatrizilor sub formă de drepturi depline, dar generează probleme statelor, din cauza obligațiilor pe care acestea le au față de cetățenii lor care sunt loiali și altor state.

4. Analizând prevederile Convenției ONU privind cetățenia femeii căsătorite de la 29 ianuarie 1957, am ajuns la concluzia că Republica Moldova trebuie să adere la aceasta Convenție. Modificările operate, prin Legea nr.24 din 13.03.2014, în art.17 din Legea cetățeniei Republicii Moldova permit ratificarea acestei Convenții de către statul nostru. Anterior aceasta era imposibil, deoarece în redacția veche art.17 din Legea cetățeniei obliga femeia căsătorită cu un cetățean al Republicii Moldova, dacă solicita cetățenia Moldovei, să renunțe la cetățenia pe care o avea. Acum însă acest impediment a fost eliminat și Republica Moldova poate adera la această Convenție.

5. Articolul 13 din Legea cetățeniei prevede următoarele: „(3) Copilul cetățean străin adoptat de soți ambii sau numai unul dintre ei fiind cetățean al Republicii Moldova sau unul fiind cetățean al Republicii Moldova, iar celălalt cetățean străin sau apatrid poate deveni cetățean al Republicii Moldova **dacă renunță la cetățenia statului străin, cu excepția cazurilor prevăzute**

de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.” Considerăm că această prevedere încalcă dreptul copilului de a-și păstra cetățenia originară. După cum am menționat, copilul poate decide asupra acestei probleme numai după atingerea majoratului.

6. Potrivit articolului 14 din Legea cetățeniei, intitulat „Cetățenia copilului în cazul nulității sau anulării adopției”: „În cazul declarării nulității sau al anulării înfierii copilului apatrid sau cetățean străin, acesta **este considerat că nu a fost niciodată cetățean al Republicii Moldova** dacă domiciliază legal și obișnuit în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate.” Pentru evitarea apatridiei copilului, propunem de a completa în final această normă cu prevederea: „dacă statul pe a cărui teritoriu va domicilia copilul va acorda cetățenia sa”.

Atât instituția cetățeniei, cât și derivata acesteia, instituția pluralității de cetățenii, se află în proces de continuă transformare, care este dictată de schimbările sociale, politice, economice, culturale ce au loc în diferite societăți separat și pe plan mondial în general. Aceste schimbări sunt posibile și necesare, pentru că anume valorile sociale, politice, economice și culturale stau la baza raporturilor de cetățenie dintre persoana fizică și stat.

Capitolul 4 cu titlul *Identificarea și analiza statutului juridic al persoanelor cu mai multe cetățenii prin prisma cadrului normativ al Uniunii Europene* finalizează lucrarea și conține patru paragrafe de cercetare a problemelor ce stau în fața Republicii Moldova în perspectiva integrării europene pe domeniul cetățeniei și al pluralității de cetățenii.

Paragraful întâi – *Metamorfoza instituției cetățeniei: de la cetățenia națională la cetățenia Uniunii Europene* – explică etapele apariției și dezvoltării cetățeniei Uniunii Europene prin intermediul tratatelor încheiate între statele membre ale Uniunii. Această evoluție a avut loc treptat, fiind dependentă de gradul de integrare și numărul statelor membre ale Uniunii Europene. Astfel, dacă după al Doilea Război Mondial statele se axau numai pe cetățenia națională și ignorarea pluralității de cetățenii, odată cu formarea Consiliului Europei și primelor structuri comunitare, statele europene, inițial, au acceptat conceptul de „cetățenie europeană”, care în prezent s-a conturat în instituția cetățeniei Uniunii Europene.

Tot în acest capitol, la paragraful 2 – *Perspective ale statutului juridic al persoanelor care dețin multiple cetățenii în dreptul Uniunii Europene* – sunt prezentate perspectivele teoretice ale statutului juridic al persoanelor care dețin multiple cetățenii în dreptul Uniunii Europene. În acest compartiment s-a scos în evidență și faptul că toți cetățenii statelor Uniunii dețin cetățenia Uniunii Europene ca o formă a pluralității de cetățenii, dar unii din ei dețin mai multe cetățenii ale statelor membre ale Uniunii. O contribuție esențială în dezvoltarea legislațiilor statelor membre ale Uniunii Europene în domeniul cetățeniei și pluralității de cetățenii o au jurisprudențele CtEDO și Curții Europene de Justiție, unele dintre care fiind exemplificate în acest paragraf.

Un alt element important studiat în acest capitol este tema relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în domeniul cetățeniei, care a fost reflectat în paragraful trei – *Premisele relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în domeniul cetățeniei*. Respectiv, am subliniat că unul din domeniile ce necesită a fi corelate cu *acquis-ul* european este cel privind legislația în domeniul cetățeniei, în special, referitor la statutul ce va fi dobândit de cetățenii Republicii Moldova în legătură cu dobândirea cetățeniei Uniunii Europene prin aderarea statului nostru la Uniune.

În baza cercetărilor efectuate la acest capitol, au fost enunțate în ultimul paragraf următoarele concluzii:

1. Potrivit definiției expuse în Tratatul de Fondare a Uniunii Europene, cetățenia UE nu este opțională, obținerea cetățeniei UE este domeniul de competență al statului-națiune. Aceasta înseamnă că legile statului-națiune determină cine poate dobândi cetățenia și în ce condiții, și nu UE are autoritatea de a desemna cine ar putea și cine nu ar putea fi cetățeni. Pe lângă dobândirea cetățeniei UE, pierderea acestei cetățenii este o problemă internă a statelor membre, legată de statutul cetățeniei naționale. În cazul în care un cetățean național își pierde statutul său *civitates* în sistemul național, acesta își pierde în mod automat cetățenia UE.

2. Instituția juridică a cetățeniei Uniunii Europene și-a dobândit acest statut fiind denumită astfel de TFUE, de aceea acest statut trebuie delimitat în literatura de specialitate de conceptul social al cetățeniei europene, prin care sunt nominalizate diferite proiecte sociale din cadrul Consiliului Europei. Astfel, cetățenii noștri pot fi numiți cetățeni europeni, dar nu cetățeni ai Uniunii Europene.

3. Cetățenia Uniunii Europene este încă la un nivel adolescentin și are limite dure, care au fost criticate de mulți savanți, politicieni și chiar de cei care au creat-o. Este încă departe de a fi un concept perfect, iar sprijinirea acestuia nu este încă adecvată, fiindcă este încă un concept de excludere. Cetățenia UE se achiziționează prin cetățenia națională și, prin urmare, ea încă nu poate exista fără conexiunea cu statul-națiune. Din aceste considerente cetățenia UE este încă un concept în evoluție. Pe măsură ce UE se transformă, cetățenia UE va continua să se dezvolte în mod corespunzător și va satisface așteptările cercurilor nemulțumite care au criticat-o.

4. Propunem demararea elaborării și încheierea Acordului între Republica Moldova și România în domeniul cetățeniei. Obiectul reglementărilor acestui acord trebuie să se refere la procedurile reciproce aplicabile în cadrul dobândirii cetățeniei duble de către cetățenii ambelor state, precum și principiile ce vizează tratamentul persoanelor care dețin concomitent cetățeniile ambelor state. De asemenea, propunem modificarea art.18 din Legea cetățeniei nr.1024 din 02.06.2000 prin completarea alineatului (2) cu litera d) cu următorul conținut: „d) persoanelor ce

dețin cetățenia României”. Această modificare va exclude obligația de a susține examenul la cunoașterea limbii române pentru cetățenii români ce aspiră să dobândească cetățenia Republicii Moldova.

5. Republica Moldova trebuie să solicite cetățenilor săi să declare benevol faptul că dețin o altă cetățenie atunci când li se eliberează acte de identitate. Prin urmare, este necesară ajustarea cadrului normativ național, astfel încât Agenția Servicii Publice să ceară de la solicitanți prezentarea informației cu privire la deținerea unei alte cetățenii în toate cazurile de documentare și să țină evidența acestora, cu includerea acestor date în datele statistice.

6. Propunem, cu titlu de *lege ferenda*, modificarea art.13 din Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, expunând alin.(3) în următoarea redacție: „Dacă persoana în cauză este cetățean al mai multor state, informațiile se comunică fiecărui stat interesat, chiar și în cazul în care persoana este cetățean al Republicii Moldova.”

7. Jurisprudența bogată a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a UE în materie de cetățenie și-a demonstrat valoarea considerabilă în stabilirea unor standarde noi cu privire la dreptul la cetățenie. Instanțele europene în cauză și-au confirmat capacitatea și rolul de reprezentant-cheie și gardian al dreptului la cetățenie pe continentul european. Spre deosebire de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a avut tendința să abordeze în mod explicit dreptul la cetățenie și să îl interpreteze din punct de vedere analitic, contribuția Curții Europene de Justiție a fost mai înclinată să reflecteze asupra limitelor noțiunii de cetățenie a UE în legătură cu drepturile asociate sau derivate din aceasta.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Cercetătorii străini au efectuat investigații multilaterale asupra problemelor ce persistă în domeniul pluralității de cetățenii, în mod special vizând statutul persoanelor care dețin pluralitate de cetățenii, contribuind la clarificarea științifică a diferitelor aspecte ale acestei instituții, prin prisma dreptului internațional, dar mai puțin a dreptului constituțional. În știința Republicii Moldova este slab cercetată problema pluralității de cetățenii și statutul persoanelor care o dețin, fiind necesară delimitarea clară a conceptelor de persoană pluripatridă și monopatridă, definirea noțiunii de pluralitate de cetățenii. Aceasta se poate realiza prin analiza problemelor și cauzelor dobândirii pluralității de cetățenii, a statutului juridic al persoanelor care dețin multiple cetățenii, a reglementărilor juridice cu privire la statutul juridic al persoanelor cu multiple cetățenii – toate prezentând nu doar o valoare teoretică, dar și practică. O astfel de analiză a fost efectuată în prezenta lucrare, dar sunt necesare cercetări suplimentare, care pot face obiectul ulterioarelor studii de doctorat.

2. În urma cercetării efectuate, am ajuns la concluzia că cetățenia poate fi definită ca o instituție a dreptului public, ce stabilește poziția juridică și calitatea persoanei fizice în relațiile sociale mutuale cu societatea și statul, reglementând raporturile juridice, sociale, politice, economice și culturale, nelimitate în timp și spațiu asupra persoanelor care dețin această poziție, în baza cărora devin titularii tuturor drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale. Această definiție a fost propusă spre dezbateră publică prin publicarea articolului „Cetățenia, un atribut al statalității” [40]. La fel, ca urmare a studiilor efectuate, instituția pluralității de cetățenii am definit-o ca poziția juridică a persoanei fizice în raporturile mutuale cu statul, permisă prin lege, ce exprimă capacitatea de a deține în același timp calitatea de cetățean a două sau mai multe state, fiind titularul drepturilor și îndatoririlor tuturor statelor a căror cetățenie o deține, exercitându-le plenar doar în statul pe teritoriul căruia își are domiciliul. Noțiunea în cauză de asemenea a fost formulată pe parcursul cercetării și expusă în lucrarea „Reglementarea juridică a pluralității de cetățenii în Republica Moldova” [36].

3. Tot în aspect științific, determinând particularitățile dobândirii cetățeniei Republicii Moldova în interesele republicii, ca una din varietățile dobândirii pluralității de cetățenii, am constatat că aceasta este o veritabilă cetățenie de onoare, pe care, în urma cercetărilor efectuate în lucrarea „Regimul juridic al cetățeniei de onoare în Republica Moldova” [44], am clasificat-o în cetățenie de onoare națională și locală, iar după statutul dobândit de persoană, aceasta poate fi simbolică, limitată și deplină. Am propus o definiție a cetățeniei de onoare. Astfel, cetățenia de onoare este o cetățenie simbolică, limitată sau deplină, distinctivă, acordată în semn de recunoștință unei persoane, a cărei activitate sau servicii remarcabile aduse societății au contribuit în mod deosebit la dezvoltarea morală, spirituală, culturală, patriotică sau materială a societății.

4. Grație cercetărilor efectuate, expuse în articolul „Avantajele pluralității de cetățenii pentru cetățenii Republicii Moldova” [39], am ajuns la concluzia că pluralitatea de cetățenii, ca oricare altă realitate socială, politică și juridică, oferă anumite avantaje persoanei pluripatrیده. Avantajele sunt evidente și cu precădere revin individului, care poate beneficia de protecția a două și mai multe state. Dezavantajele se răsfrâng, în special, asupra statului și societății, acestea fiind: utilizarea pluralității de cetățenii cu rea-credință, în detrimentul ordinii publice; apare problema loialității în cazul conflictelor dintre statele al căror cetățean este persoana; imposibilitatea aplicării unor proceduri precum ar fi extrădarea; consecințe negative pentru serviciul public și militar; devine dificilă protecția pluripatrizilor peste hotare ș.a.. Pluripatrizii, în virtutea deținerii mai multor cetățenii, au un statut juridic special. Trăsăturile definatorii ale statutului juridic al

pluripatrizilor sunt: dreptul persoanei la pluripatrindie; caracterul personal al pluripatrindiei; caracterul de excepție al restrângerilor impuse de stat pentru pluripatrizi; recunoașterea pentru pluripatrizi numai a unei singure cetățenii pe teritoriul statului a cărui cetățenie o dețin. Este necesar de a implementa un termen nou în legislație și în literatura de specialitate – „pluripatrind”, care desemnează persoanele care dețin mai multe cetățenii.

5. Pluralitatea de cetățenii se achiziționează prin modurile derivate de dobândire a cetățenii. Prin prisma dreptului comparat, pot fi identificate următoarele circumstanțe de dobândire: domiciliul, căsătoria, adopția, recunoașterea copilului din afara căsătoriei, acordarea cetățenii la cerere, cetățenia de onoare, raportul de fidelitate sau loialitate față de un stat terț, schimbarea statutului juridic al unor teritorii, redobândirea cetățenii, regula specială a statului Vatican, apartenența la o cultură sau la un anumit popor.

6. Am constatat că după gradul de toleranță față de pluralitatea de cetățenii, statele se împart în câteva categorii: statele ce nu manifestă nici un interes pentru statutul cetățenilor lor care sunt și cetățenii altor state; statele care, de principiu, acceptă pluralitatea de cetățenii, acordă cetățenia lor concomitent cu cetățenia altor state, dar nu permit ca persoanele pluripatrind să acceadă la unele funcții publice; statele ce țin o evidență strictă a tuturor cetățenilor care dețin alte cetățenii și, mai mult ca atât, sancționează cetățenii care nu declară că au dobândit o altă cetățenie; statele în care este categoric interzisă deținerea cetățenii unui alt stat. Statele, chiar dacă permit cetățenia dublă sau multiplă, nu recunosc altă cetățenie prin lege: cetățenii sunt tratați numai ca cetățeni ai acelei țări, iar cealaltă cetățenie e considerată a fi fără relevanță. Dreptul țărilor de a se comporta astfel este protejat de legea națională. Aceste aspecte ale pluralității de cetățenii au fost dezbătute în raportul „*Unele aspecte privind accesul persoanelor cu pluralitate de cetățenii la funcții publice*”, prezentat în cadrul conferinței științifice „Modernizarea administrației publice în contextul democratizării sistemului politic și progreselor integraționiste” [38].

7. Cetățenia și derivata acesteia, pluralitatea de cetățenii, sunt supuse unor transformări continue, ceea ce influențează asupra politicii statelor. Au loc cazuri separate de abuz în acordarea cetățenii cetățenilor altor state, fapt ce afectează suveranitatea statelor. Este cazul Federației Ruse în raport cu Georgia, Ucraina și Republica Moldova. Aceste transformări sunt dictate de schimbările sociale, politice, economice, culturale ce au loc în diferite societăți separat și pe plan mondial în general. Este apanajul politicienilor de a se conforma la aceste tendințe de transformare, pentru a le aduce, prin legislația adoptată, în corespundere cu interesele membrilor societății și comunității internaționale.

8. Potrivit definiției cetățeniei Uniunii Europene din TFUE, cetățenia UE nu este opțională, deoarece nu permite individului să aleagă dacă dorește sau nu să fie cetățean al UE. Dobândirea cetățeniei UE este domeniul de competență al statului-națiune, care prin legile sale determină cine poate dobândi cetățenia și în ce condiții, iar UE nu are autoritatea de a desemna cine ar putea fi cetățenii săi. Conceptul de *cetățenie a Uniunii Europene* este în prezent la un nivel rudimentar și are limite dure, care au fost criticate de mulți savanți și politicieni. Dobândirea și pierderea cetățeniei UE este posibilă numai prin cetățenia națională și, prin urmare, ea încă nu poate exista fără conexiunea cu statul-națiune. Din aceste considerente, în articolul „*Cetățenia Uniunii Europene în raport cu cetățenia națională*”, [35] am ajuns la concluzia că cetățenia UE este încă un concept în evoluție. Pe măsură ce UE se transformă, cetățenia UE va continua să se dezvolte în mod corespunzător.

9. Statutul juridic al persoanelor care posedă multiple cetățenii în cadrul Uniunii Europene este determinat de raportul dintre cetățeanul deținător al multiplei cetățenii (pluripatrid) și stat, primul fiind obligat să-și exercite îndatoririle constituționale față de statele a căror cetățenie o deține cu loialitate. Cetățenia UE oferă persoanelor ce o dețin drepturi suplimentare în raport cu cetățenia statului-națiune, garantându-le și protecția simultană a tuturor celor 28 de state membre.

10. Jurisprudența bogată a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a UE în materie de cetățenie și-a demonstrat valoarea și ponderea considerabilă în stabilirea unor standarde noi în protecția dreptului la cetățenie. Paralel cu tratatele internaționale și cu legile naționale, instanțele europene în cauză își mențin cu siguranță rolul lor de reprezentant cheie și gardian al dreptului la cetățenie pe continentul european. Spre deosebire de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a avut tendința să abordeze în mod explicit dreptul la cetățenie și să îl interpreteze din punct de vedere analitic, contribuția Curții Europene de Justiție a fost mai înclinată să reflecteze asupra limitelor noțiunii de cetățenie a UE în legătură cu drepturile asociate sau derivate din aceasta.

11. Analizând problema aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, am stabilit că aceasta va permite cetățenilor noștri să se bucure de pluralitatea de cetățenii prin atribuirea cetățeniei UE. Aceasta va completa paleta drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova asigurată de cetățenia națională. Republica Moldova a întreprins deja pași spre apropierea de Uniunea Europeană, manifestându-și astfel voința spre dobândirea de către cetățenii săi a cetățeniei Uniunii Europene.

În urma cercetărilor realizate, a lacunelor și deficiențelor constatate, venim cu următoarele **recomandări:**

1. Revizuirea Constituției Republicii Moldova prin completarea articolului 18 cu un nou alineat : „(3) Cetățenii Republicii Moldova care dețin cetățenia unui alt stat, dacă domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, au aceleași drepturi și îndatoriri ca și ceilalți cetățeni ai Republicii Moldova.”

2. Aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Haga din 12 aprilie 1930 cu privire la anumite chestiuni referitoare la conflictele de legi în materia cetățeniei și Convenția ONU privind cetățenia femeii căsătorite de la 29 ianuarie 1957.

3. Demararea elaborării și încheierea Acordului între Republica Moldova și România în domeniul cetățeniei. Obiectul reglementărilor acestui acord trebuie să se refere la procedurile reciproce aplicabile în cadrul dobândirii cetățeniei duble de către cetățenii ambelor state, precum și la principiile ce vizează tratamentul persoanelor care dețin concomitent cetățeniile ambelor state.

4. Modificarea art.18 din Legea cetățeniei nr.1024 din 02.06.2000 prin completarea alineatului (2) cu litera d) cu următorul conținut: „d) persoanelor ce dețin cetățenia României”, pentru excluderea obligației de a susține examenul la cunoașterea limbii române pentru cetățenii români ce doresc să dobândească cetățenia Republicii Moldova.

5. Modificarea articolului 24 din Legea cetățeniei și completarea acestei legi cu articolul 24¹:

„Articolul 24. Regimul juridic al pluralității de cetățenii

(1) În Republica Moldova se permite pluralitatea de cetățenii.

(2) Dobândirea de către cetățeanul Republicii Moldova a cetățeniei altui stat nu atrage pierderea cetățeniei Republicii Moldova.

(3) Cetățeanul Republicii Moldova care posedă cetățenia altui stat, în raporturile cu Republica Moldova, este recunoscut numai ca cetățean al ei.

(4) Cetățenii Republicii Moldova care dețin cetățenia unui alt stat, dacă domiciliază legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova, au aceleași drepturi și îndatoriri ca și ceilalți cetățeni ai Republicii Moldova.”

„Articolul 24¹. Cetățenia de onoare

(1) La inițiativa autorităților publice de specialitate și a Guvernului, în interesele Republicii, cetățenilor altor state li se poate acorda cetățenia de onoare a Republicii Moldova, prin decret al Președintelui Republicii Moldova, dacă nu cad sub incidența art.20 lit. a)-d).

(2) Cetățenia de onoare poate fi acordată cu drepturi depline sau fără acordarea drepturilor de a alege, de a fi ales, de a se asocia în partide politice și de a ocupa o funcție publică.

(3) Procedura acordării cetățeniei de onoare va fi stabilită prin hotărâre a Guvernului.” [44]

6. Modificarea Legii cetățeniei în ceea ce privește cetățenia copilului străin adoptat de cetățenii noștri prin excluderea de la alin.(3) al art.13 a sintagmei „dacă renunță la cetățenia statului străin, cu excepția cazurilor prevăzute de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte”. În același sens, propunem de a completa în final norma art.14 din Legea cetățeniei cu sintagma: „dacă statul pe al cărui teritoriu va domiciliu copilul nu-i va acorda cetățenia sa.”

7. Obligarea cetățenilor Republicii Moldova de a declara faptul deținerii unei alte cetățenii atunci când li se eliberează acte de identitate. Este necesară ajustarea cadrului normativ național, astfel încât în hotărârile de Guvern referitoare la procedura de eliberare a actelor de identitate, precum și cu privire la procedura dobândirii și pierderii cetățeniei Republicii Moldova, autoritățile publice responsabile, în prezent Agenția Servicii Publice, să fie obligate să ceară de la solicitanți prezentarea informației cu privire la deținerea unei alte cetățenii în toate cazurile de documentare a populației și să țină evidența acestora, cu includerea acestor date în datele statistice.

8. Modificarea art.13 din Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală prin expunerea alin.(3) în următoarea redacție: *„Dacă persoana în cauză este cetățean al mai multor state, informațiile se comunică fiecărui stat interesat, chiar și în cazul în care persoana este cetățean al Republicii Moldova.”*

Cercetările în perspectivă sunt direcționate spre:

- a) identificarea unor mecanisme noi de consolidare a instituției pluralității de cetățenii prin studierea dinamicii internaționale în acest domeniu;
- b) cercetarea aspectelor privind cetățenia Uniunii Europene în vederea asigurării securității statului și a individului;
- c) investigarea pluralității de cetățenii în domeniul protecției diplomatice și consulare, privind problema recrutării, impozitarea și altele.

Avantajele elaborărilor propuse consistă în elucidarea esenței și a particularităților pluralității de cetățenii, iar concluziile formulate vin să ateste o serie de aspecte pozitive și deficiențe în acest domeniu, exprimându-se în propuneri de optimizare, inclusiv *de lege ferenda*.

Impactul asupra științei și culturii. Prin rezultatele, concluziile și recomandările sale științifice, lucrarea contribuie semnificativ la elucidarea problematicii pluralității de cetățenii și la consolidarea acesteia, la dezvoltarea continuă a științei dreptului constituțional. În același timp, prin conținutul său, teza este de natură să prefigureze noi direcții de cercetare științifică în domeniul cetățeniei.

BIBLIOGRAFIE

1. Arseni A., Jurisdicția constituțională a Republicii Moldova, Chișinău, 2000, 214 p.
2. Arseni A., Suholitco L., Ivanov V., Dreptul constituțional comparat, Chișinău: CEP USM, 2003, 295 p.
3. Arseni A., Suholitco L., Cetățenia – o viziune și reglementare europeană, Chișinău: Litera, 2002, 136 p.
4. Barbalet, J.M. (1988) *Citizenship: Rights, Struggle and Class Inequality*, Minneapolis, University of Minnesota Press (trad. rom.: *Cetățenia*, București, Editura DU Style, 1997), 160 p.
5. Bîrzea C., *Cetățenia europeană*, București: Politeia – SNSPA, 2005. 161 p.
6. Catana Vitali, *Cetățenia multiplă: precedente și soluții pentru Republica Moldova*. Disponibil: www.ipp.md/public/files/Publicatii/.../Multipla_dubla_cet_Moldova3.doc (accesat la 26.06.2014).
7. Cârnaț T., *Drept constituțional*, Ediția a II-a (revăzută și adăugată). Chișinău: Print-Caro, 2010. 514 p.
8. Cârnaț T., *Protecția juridică a drepturilor omului*, Chișinău: Reclama, 2006. 380 p.
9. Ciocârlan Gheorghe, *Dezvoltarea instituției cetățeniei în România și Republica Moldova*, Teza de doctor în drept, Chișinău, 2016, 186 p.
10. Ciocârlan Gheorghe, *Pluralitatea de cetățenii*, Administrația publică în statul de drept, Materiale ale sesiunii de comunicări științifice 27-28.09.2008, Chișinău, 2009, p. 190-193
11. Costachi Gheorghe, *Cultura și educația juridică – condiții pentru edificarea statului de drept*, Monografie, Chișinău: Î.S. F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2014, 672 p.
12. Costachi Gh. Pânzaru T., *Rolul legii și al cetățeanului în statul de drept*, Revista Națională de Drept, 2013, nr.3, p.19-23.
13. Costachi Gheorghe, *Cetățenia ca element constitutiv al organizării de stat*, Legea și Viața, nr.12, 2006, p.4-9.
14. Cucoș Diana, *Protecția diplomatică: metodă contemporană de protecție a drepturilor cetățenilor*. Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, Nr. 2, 2008, p. 11-15.
15. Dragomir E., Niță D., *Cetățenia europeană*, Ed. Nomina Lex, București 2010, 284 p.
16. Drăganu T., *Drept constituțional și instituții politice*. Vol.I, București: Lumina Lex, 2000. 295 p.
17. Deleanu I., *Drept constituțional și instituții politice*. Tratat, volumul 2, București: Europa Nova, 1996. 256 p.
18. Fuerea A., *Manualul UE*, Ed. Universul Juridic, București 2006, 430 p.
19. Gonod Pascale, Dubois Jean-Pierre, *Citoyenneté, souveraineté, société civile*, Thèmes et commentaires, Ed. Dalloz, Paris, 2003, 102 p.
20. Guceac I., *Curs elementar de drept constituțional*, Vol. II, Chișinău: FEP Tipografia centrală, 2004. 496 p.
21. Gunsteren H. Van (1994), *Four Conceptions of Citizenship*. În: B. van Steenberg (ed.) *The Condition of Citizenship*, Newbury Park, California, Sage, p. 11-20.
22. Habermas J. (1994), *Citizenship and National Identity*. În: B. van Steenberg (ed.) *The Condition of Citizenship*, Newbury Park, California, Sage, p. 20-35.
23. Ionescu C., *Tratat de drept constituțional contemporan*, București: ALL Beck, 2003, 816 p.
24. Kymlicka Will, *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Oxford University Press, 1996, 296 p.
25. Marshall T. H. (Thomas Humphrey), *Class, citizenship, and social development : essays / by T. H. Marshall*. With an introd. by Seymour Martin Lipset. Chicago: University of Chicago Press, 1973, 334 p.

26. Militaru I., Cetățenia Uniunii Europene potrivit Tratatului de la Lisabona, București: Tribuna juridică, nr.1, v.I, 2011. p.58-70.
27. Muraru I., Drept constituțional și instituții politice, București 1997, 186 p.
28. Popa V., Dreptul public, Academia de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, Chișinău, 1998, 460 p.
29. Selejan-Guțan B., Drept constituțional și instituții politice, Ed. A 2-a, rev., București: Hamangiu, 2008, 306 p.
30. Tănăsescu E., Iancu Gh., Muraru I., Cuc M., Deaconu Șt., Cetățenia europeană. Cetățenii, străinii și apatrizii în dreptul românesc și european, București: C.H. Beck, 2003, 168 p.
31. Țurcan S., Aspecte privind consacrarea drepturilor fundamentale ale omului în constituțiile statelor Uniunii Europene, Materialele conferinței internaționale „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”, Chișinău, ULIM, 2010, p. 234-237.
32. Vieriu Eufemia, Cetățenia română și cetățenia europeană. București: Pro Universitatea, 2010, 138 p.
33. Voicu M., Introducere în dreptul european, București: Universul Juridic , 2007, 240 p., p. 110.
34. Vrabie G., Drept constituțional și instituții politice, Iași,1992.
35. Zaporojan L., Cetățenia Uniunii Europene în raport cu cetățenia națională. În: Materiale ale conferinței științifice a cadrelor didactice de la Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul „Științe Politice și Administrative” din 29 mai 2017, Chișinău: CEP USM, 2017, p. 21-29.
36. Zaporojan L. Reglementarea juridică a pluralității de cetățenii în Republica Moldova. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65-a de la fondarea Universității de Stat din Moldova „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare” din 21-22 septembrie 2011, Rezumatele comunicărilor, Științe sociale, Chișinău: CEP USM, 2011, p. 348-351.
37. Zaporojan L. Sinteza cadrului normativ al instituției pluralității de cetățenii în Republica Moldova. În: Materialele conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative „Știința politică și societatea în schimbare” din 13 noiembrie 2015, Chișinău: CEP USM, 2015, p. 351-357.
38. Zaporojan L. Unele aspecte privind accesul persoanelor cu pluralitate de cetățenii la funcții publice. În: Modernizarea administrației publice în contextul democratizării sistemului politic și progreselor integraționiste: Materiale ale secțiunii a treia din cadrul conferinței științifice internaționale „Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective” din 15-16 octombrie 2010, Chișinău – CEP USM, 2010, p. 46-59.
39. Zaporojan L. Avantajele pluralității de cetățenii pentru cetățenii Republicii Moldova. În: Materialele conferinței științifice „Integrare prin cercetare și inovare”, 26-28 septembrie 2013, Rezumate ale comunicărilor, științe juridice, științe economice, Chișinău: CEP USM, 2013, p. 249-251.
40. Zaporojan L. Cetățenia, un atribut al statalității. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2009, nr. 2 (101), p. 66-69.
41. Zaporojan L. Evoluția reglementărilor legale privind pluralitatea de cetățenii în Republica Moldova. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2014, nr. 12 (170), p. 49-55.
42. Zaporojan L. L'impact de l'activité électorale des personnes ayant la pluralité de nationalité sur la politique des états contemporary legal institutions. În: Conferința internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, ediția a VIII-a. Volumul 6, nr. 2, București, 2014, p. 216-221.
43. Zaporojan L. Premisele social-economice, politice și culturale de dobândire a pluralității de cetățenii. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare

- prin cercetare și inovare”, 10-11 noiembrie 2014, Rezumate ale comunicărilor, Științe sociale, Volumul II, Chișinău: CEP USM, 2014, p. 228-231.
44. Zaporojan L., Zubco V. Regimul juridic al cetățeniei de onoare în Republica Moldova. În: *Legea și Viața*, Chișinău, 2018, nr.5 (317), p. 4-10.
 45. Zubco V. Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico-jurisdicțională. Chișinău: FEP „Tipografia Centrală”, 2000, 248 p.
 46. Ziemecke B., *Die deutsche Staatsangehörigkeit nach dem Grundgesetz*, Berlin: Duncker & Humblot, 1995, 123 p.
 47. Авакьян С.А. Гражданство Российской Федерации. Москва: Рос. Юрид. изд. дом, 1994. 128 с.
 48. Воеводин Л.Д. Юридический статус личности в России. Москва: МГУ (Москва), ИНФРА-М - Норма (Москва), 1997. 300 с.
 49. Белов А.В. Двойное гражданство и проблема лояльности. *Правоведение*. №2-2002 г. с.157-161
 50. Ковлер А.И. Двойное гражданство: панацея или ловушка? Актуальные проблемы гражданства: Материалы международной научно-практической конференции по проблемам гражданства. М., 1995. 119 с.
 51. Колосов Ю. М., Кривчикова Э. С., *Международное право: учебник*, Издательство Международные отношения, Москва, 2003, 146 с.
 52. Синкевич А.И, *Международные договоры, направленные на урегулирование вопросов гражданства*. Москва, 2000. 256 с.
 53. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
 54. Чиркин В., *Конституционное право зарубежных стран*, Москва, 1997. 487 с.
 55. Чиркин В., *Сравнительное конституционное право*, Москва, 1996. 274 с.
 56. Чичерин Б.Н. Курс государственной науки. ч. I: *Общее государственное право*. М., 1894 г. 200 с. În: Кикотя В.Я., Смородина Н.М. *Российское гражданство: Учебное пособие для ВУЗОВ*. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 352 С.

LISTA ARTICOLELOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE DE AUTOR LA TEMA TEZEI

2. Articole în diferite reviste științifice

2.3. În reviste din Registrul național al revistelor de profil, cu indicarea categoriei

1. ZAPOROJAN, Livia, ZUBCO, Valeriu, *Regimul juridic al cetățeniei de onoare în Republica Moldova*. În: *Legea și Viața*, Chișinău, 2018, nr.5 (317), p. 4-10, 0,5 c.a., ISSN 1810-309X, categoria C.

2. ZAPOROJAN, Livia, *Evoluția reglementărilor legale privind pluralitatea de cetățenii în Republica Moldova*. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău, 2014, nr. 12 (170), p. 49-55, 0,74 c.a., ISSN 1811-0770, categoria C.

3. ZAPOROJAN, Livia, *Cetățenia, un atribut al statalității*. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău, 2009, nr.2 (101), p. 66-69, 0,5 c.a., ISSN 1811-0770, categoria C.

3. Articole în culegeri științifice

3.2. Culegeri de lucrări ale conferințelor naționale cu participare internațională

4. ZAPOROJAN, Livia, *Sinteza cadrului normativ al instituției pluralității de cetățenii în Republica Moldova*. În: *Materialele conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative „Știința politică și societatea în schimbare” din 13 noiembrie 2015*, Chișinău: CEP USM, 2015, p. 351-357, 0,4 c.a. ISBN 978-9975-71-721-2.

5. ZAPOROJAN, Livia, *Unele aspecte privind accesul persoanelor cu pluralitate de cetățenii la funcții publice*. În: *Modernizarea administrației publice în contextul democratizării sistemului politic și progreselor integraționiste: Materiale ale secțiunii a treia din cadrul conferinței științifice internaționale „Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective” din 15-16 octombrie 2010*, Chișinău – CEP USM, 2010, p. 46-59, 0,8 c.a. ISBN 978-9975-71-570-6.

3.4. Culegeri de lucrări ale conferințelor naționale

6. ZAPOROJAN, Livia, *Cetățenia Uniunii Europene în raport cu cetățenia națională*. În: *Materiale ale conferinței științifice a cadrelor didactice de la Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul „Științe Politice și Administrative” din 29 mai 2017*, Chișinău: CEP USM, 2017, p. 21-29, 0,6 c.a. ISBN 978-9975-71-916-2.

4. Materiale/ teze la forurile științifice

4.1. Conferințe internaționale (peste hotare)

7. ZAPOROJAN, Livia, *L'impact de l'activité électorale des personnes ayant la pluralité de nationalité sur la politique des états contemporary legal institutions*. În: *Conferința internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, ediția a VIII-a. Volumul 6, nr. 2, București, 2014*, p. 216-221, 0,7 c.a.

4.3. Conferințe cu participare internațională

8. ZAPOROJAN, Livia, *Premisele social-economice, politice și culturale de dobândire a pluralității de cetățenii*. În: *Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 10-11 noiembrie 2014, Rezumate ale comunicărilor, științe sociale, Volumul II, Chișinău: CEP USM, 2014*, p. 228-231, 0,3 c.a. ISBN 978-9975-71-570-6.

9. ZAPOROJAN, Livia, *Reglementarea juridică a pluralității de cetățenii în Republica Moldova*. În: *Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65-a de la fondarea Universității de Stat din Moldova „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare” din 21-22 septembrie 2011, Rezumatele comunicărilor, științe sociale, Chișinău: CEP USM, 2011*, p. 348-351, 0,4 c.a. ISBN 978-9975-71-140-1.

4.4. Conferințe naționale

10. ZAPOROJAN, Livia, *Avantajele pluralității de cetățenii pentru cetățenii Republicii Moldova*. În: Materialele conferinței științifice „Integrare prin cercetare și inovare” 26-28 septembrie 2013, Rezumate ale comunicărilor, științe juridice, Chișinău: CEP USM, 2013, p. 249-251, 0,4 c.a. ISBN 978-9975-71-414-3.

Total coli de autor: 5,34.

ADNOTARE

la teza de doctor în drept, specialitatea 552.01 – drept constituțional, la tema „Pluralitatea de cetățenii în perspectiva integrării europene a Republicii Moldova”, autor Zaporojan Livia, Chișinău, 2018

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie cuprinzând 287 de surse – în total 162 de pagini de text de bază. Rezultatele realizate în cadrul cercetării temei tezei sunt reflectate în 10 articole științifice.

Cuvinte-cheie: cetățenie, pluralitate de cetățenii, pluripatrid, dobândirea cetățeniei, titular al drepturilor și libertăților fundamentale, statutul juridic al persoanei cu pluralitate de cetățenii, cetățenia Uniunii Europene.

Domeniul de studiu: dreptul public (dreptul constituțional).

Scopul lucrării: analiza multidimensională a instituției pluralității de cetățenii prin prisma cadrului normativ național și internațional din perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Obiectivele lucrării: determinarea trăsăturilor specifice ale noțiunilor de cetățenie și pluralitate de cetățenii; reflectarea evoluției reglementărilor juridice privind cetățenia și pluralitatea de cetățenii în RM; cercetarea pluralității de cetățenii în serviciul public al RM; investigarea modalității de dobândire a cetățeniei în interesele RM ca cetățenie de onoare și definirea acesteia; cercetarea circumstanțelor dobândirii mai multor cetățenii; investigarea reglementării instituției pluralității de cetățenii în dreptul constituțional comparat; stabilirea impactului pluralității de cetățenii asupra suveranității și politicii statelor; identificarea și analiza instituției cetățeniei europene; determinarea statutului juridic al persoanelor care posedă multiple cetățenii în cadrul normativ al UE; analiza relațiilor dintre RM și UE în domeniul cetățeniei.

Noutatea și originalitatea științifică: prezenta lucrare este consacrată studierii detaliate a conținutului pluralității de cetățenii, a lacunelor existente în cadrul normativ național cu privire la această instituție, conținând îmbunătățiri și propuneri de lege ferenda și reliefând definiția conceptului pluralității de cetățenii.

Problema științifică importantă soluționată: determinarea și argumentarea naturii juridice a pluralității de cetățenii și a particularităților acesteia la etapa contemporană prin depistarea deficiențelor în cadrul legislativ al RM, fapt care a condus la identificarea unei noi direcții de cercetare științifică în domeniul cetățeniei – a pluralității de cetățenii, în vederea operării modificărilor și completărilor ulterioare în legislația națională din perspectiva integrării europene a Republicii Moldova.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă: prezenta lucrare constituie o cercetare complexă a bazelor teoretice, juridice, de drept comparat, de jurisprudență privind pluralitatea de cetățenii, o analiză a regimului juridic al pluralității de cetățenii în calitate de metodă de soluționare a raporturilor dintre stat și persoanele care dețin mai multe cetățenii. Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în modul de interpretare și aplicare substanțială a instituției pluralității de cetățenii în lumina procesului demarat de RM de aderare la UE, precum și a propunerilor de *lege ferenda*, ce au menirea de a consolida cadrul normativ și instituțional în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice: acestea sunt utilizate în vederea evoluției științei naționale a dreptului constituțional, perfecționării cadrului legal existent, soluționării problemelor practice cu care se confruntă practicienii în domeniul dreptului, precum și în procesul didactic în cadrul instituțiilor de învățământ. Astfel, informația cuprinsă în lucrare este utilă atât autorităților publice, societății civile, cât și cetățenilor de rând.

ABSTRACT

on PhD thesis of juridical science, specialty: 552.01 – Constitutional Law, title: „The plurality of citizenship in the perspective of European integration of the Republic of Moldova”, author Livia Zaporozjan, Chisinau, 2018

Structure of the thesis: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 287 sources and 162 pages of basic text. The scientific results obtained are published in the contents of 10 scientific papers.

Keywords: citizenship, plurality of citizenship, acquisition of citizenship, holder of fundamental rights and freedoms, the legal status of person with a multiple citizenships.

Field of Study: Public law (Constitutional law).

The purpose of the research: multidimensional analysis of the institution of the plurality of citizenship through national and international normative framework in the perspective of European integration of the Republic of Moldova.

The objectives of the research are: determining specific features of the notion of citizenship and plurality of citizenship; specification of the development of legal regulations on citizenship in the RM; researching the plurality of citizenship in the public service of the R Moldova; investigating the way of acquiring citizenship in the interests of the RM as a citizenship of honor and defining the way; researching the circumstances of acquiring multiple citizenship; investigation of the settlement of the institution of plurality of citizenship in the different countries; determining the impact of multiple citizenship on the sovereignty and policy of state; identifying and analyzing the European citizenship institution; determining the legal status of people with multiple citizenship in the European Union's regulatory framework; the analysis of the relations between the RM and the EU in the field of citizenship.

Novelty and scientific originality of results: the present paper is dedicated to a comprehensive study of the content of the plurality of citizenship, to the existing gaps within national normative framework related to this institution, by offering improvements and *lege ferenda* proposals in this respect, emphasizing own definitions.

Important scientific problem addressed: determining and justifying the legal nature of the plurality of citizens and their peculiarities at the contemporary stage by detecting the deficiencies in the legislative framework of the Republic of Moldova, which led to the identification of a new direction of scientific research in the field of citizenship - the plurality of citizens, in order to apply subsequent amendments and additions to the national legislation in view of the European integration of the Republic of Moldova.

The practical value and theoretical significance of the thesis: it was accomplished a complex research of theoretical, legal, comparative law and jurisprudence on the plurality of citizenship, the analysis of its legal regime as a method for settling relations between the state and the persons holding several citizenships. The applicative value of the paper is highlighted by a consistent interpretation and application of plurality of citizenships in the light of the process of accession of the Republic of Moldova to the EU, as well as of the proposals for the RM law amendments, aiming to strengthen the normative and institutional framework in this field.

Implementation of the scientific results: can be used to develop national science of constitutional law, to improve the existing legal framework, to solve the practical problems encountered by law practitioners, as well as to the didactic process within the educational institutions. Thus, the informative support in the work is called to be useful for public authorities, civil society, and regular citizens.

АННОТАЦИЯ

к докторской диссертации в области права, специальность: 552.01 (Конституционное право), на тему «Множественное гражданство в перспективе европейской интеграции Республики Молдова», автор Ливия Запорожан, Кишинэу, 2018

Структура работы: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, список использованной литературы из более 287 источников и 162 страниц основного текста. Результаты отражены в 10 научных публикациях на тему диссертации.

Ключевые слова: гражданство, множественное гражданство, приобретение гражданства, обладатель основных прав и свобод, статус лица с множественным гражданством.

Область исследования: публичное право (конституционное право).

Цель работы: анализ множественного гражданства в контексте национальной и международной нормативной базы с учетом перспективы вступления РМ в ЕС.

Задачи исследования: определение особенностей понятий гражданства и множественного гражданства; развитие правовых норм о гражданстве в РМ; изучение множественного гражданства в государственной службе РМ; изучение порядка приобретения гражданства в интересах РМ как почётного гражданства и определение этого типа гражданства; исследование обстоятельств приобретения нескольких гражданств; исследование вопросов института множественного гражданства в сравнительном праве; определение влияния множественного гражданства на суверенитет и политику государств; выявление и анализ института европейского гражданства; определение правового статуса лиц с множественным гражданством в нормативной базе ЕС; анализ отношений между РМ и ЕС в области гражданства.

Научная новизна и оригинальность. Настоящая работа посвящена всестороннему изучению содержания множественного гражданства, пробелов, существующих в нормативной базе, содержит предложения для усовершенствования выработанных норм, авторское определение разных концепций.

Решение важной научной проблемы: определение и аргументация юридического характера множественного гражданства и его особенностей на современном этапе путем выявления недостатков в законодательной базе РМ, что привело к выявлению нового направления научных исследований в области гражданства – множественного гражданства, для последующего применения соответствующих поправок и дополнений в национальное законодательство с учетом перспективы европейской интеграции РМ.

Научно-практическая значимость исследования: проведено комплексное научное исследование теоретического, юридического, сравнительного права, юриспруденции по множественному гражданству, анализируется его правовой режим в отношениях между государством и лицами, имеющими несколько гражданств.

Внедрение результатов научного исследования: они могут быть использованы для разработки новых направлений в отечественной науке конституционного права, для усовершенствования существующих правовых норм, включая конституционных положений и Закона о гражданстве РМ, для решения практических проблем, с которыми сталкиваются практикующие юристы, а также в преподавательской деятельности в учебных заведениях. Таким образом, информационная база данной работы будет полезной как для государственных органов, гражданского общества, так и для обычных граждан.

ZAPOROJAN, LIVIA

**PLURALITATEA DE CETĂȚENII ÎN PERSPECTIVA
INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA**

SPECIALITATEA: 552.01 – DREPT CONSTITUȚIONAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 12.03.2019 Hârtie ofset. Tipar ofset. Coli de tipar: 2,25	Formatul hârtiei 60x84 1/16 Tiraj 50 ex. Comanda nr. 00/00
--	---

Centrul editorial poligrafic al USM, str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2011